

ZAMONAVIY NIZOLARNI HAL QILISH VA OLDINI OLISHDA QO`LLANILADIGAN SIYOSIY TEXNOLOGIYALAR

Erkinova Sharofat Akramovna

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Amaliy siyosatshunoslik fakulteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10450071>

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada zamonaviy nizolarning kelib chiqish sabablari, bunday nizolarni oldini olish va oldini olishda qo`llaniladigan siyosiy texnologiyalar haqida atroflicha malumot berib o`tilgan.*

***Kalit so`zlar:** Ijtimoiy nizolar, strategik algoritmlar, ziddiyatli vaziyatlar, muammolarni hal qilishning strategik usullari.*

POLITICAL TECHNOLOGIES USED IN MODERN CONFLICT RESOLUTION AND PREVENTION

***Abstract.** This article provides detailed information about the causes of modern conflicts, the political technologies used to prevent and prevent such conflicts.*

***Key words:** Social conflicts, strategic algorithms, conflict situations, strategic methods of solving problems.*

ПОЛИТИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ ДЛЯ РАЗРЕШЕНИЯ И ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ СОВРЕМЕННЫХ КОНФЛИКТОВ

***Аннотация.** В этой статье подробно рассматриваются причины возникновения современных конфликтов, политические технологии, применяемые для предотвращения и предотвращения таких конфликтов.*

***Ключевые слова:** социальные конфликты, стратегические алгоритмы, конфликтные ситуации, стратегические методы решения проблем.*

KIRISH.

Ijtimoiy nizolarni hal qilishning ikkita texnologiyasi mavjud. Ulardagi umumiy protseduralar quyidagi strategik algoritmlardir:

a) siqib chiqarish yoki bir tizim darajasidan ikkinchisiga o'tish (masalan, federal markaz nizoni hal qilish vakolatini hududlarga o'tkazishi mumkin);

b) tartibga solish, ya'ni hokimiyat uchun eng keskin va halokatli ko'rinishlarni "olib tashlash";

hal qilish - qarama-qarshiliklarning manbalari va sabablarini yo'q qilish; nihoyat, tomonlarning qarshilik ko'rsatish shakllari va resurslaridan qat'i nazar, bostirishdir.

Birinchi holda, asosiy e'tibor konflikt omillarini aniqlash, ularning birlamchi tahlili va nizoning buzg'unchi shakllarga ega bo'lishiga yo'l qo'ymaslik, ya'ni konfliktning "inqirozdan zo'ravonlikka" o'tishining oldini olishga qaratilgan profilaktika choralariga qaratiladi. Shuni ta'kidlash kerakki, bu printsiplial jihatdan imkonsiz bo'lgan qandaydir nizosiz jamiyat asoslarini rivojlantirish istagi haqida emas, balki qurolli kurash bilan bog'liq bo'lgan nizolarning ochiq shakllarining oldini olish shartlari haqida.

1960-yillarda. Massachusetts texnologiya institutida (AQSh) JI rahbarligida. Bloomfield tomonidan ma'lumotlar bazasi va kompyuter dasturlari asosida mojaro tahlilini rasmiylashtirishga

harakat qilindi. Tadqiqotchilar uchun mavjud bo'lgan ma'lumotlar bazasida 27 ta ziddiyatli vaziyatlar va mojarolarni yumshatish bo'yicha ko'rilgan choralar banki mavjud. Dastur yangi mojaroning rivojlanishi uchun prognozni taqdim etdi. Bundan tashqari, yangi mojaro haqidagi ma'lumotlar mashinaga rasmiylashtirilgan shaklda kiritildi va oldingi holatlar bilan taqqoslandi.

Ikkinchi strategiya - nizolarni boshqarish - qarama-qarshi tomonlarning xatti-harakatlarini maqsadli ravishda o'zgartirish va tashqi muhitni o'zgartirish bo'yicha aniq protseduralar va harakatlarni amalga oshirishni o'z ichiga oladi. J. Galtung konfliktlarni boshqarishni munosabatlarni butun tizimga tahdid solishi mumkin bo'lgan darajadan pastroq saqlash qobiliyati sifatida belgilaydi.

Siyosiy nizolarni hal qilish sohasida ziddiyatli vaziyatning borishini nazorat qilish va boshqarish uchun kengroq harakatlar to'g'ri qo'llaniladi. Muammoni hal qilishning mavjud variantlari orasida muhandislik, gumanitar va boshqaruv yondashuvlari eng ta'sirli hisoblanadi.

"Muhandislik" yondashuviga ko'ra, konflikt - bu muayyan sub'ektlarning faoliyati va yoki ularning fikrlash sohasidagi tashkiliy tuzilmalarni ongli ravishda yakunlashni (yoki yangisini qurishni) talab qiladigan vaziyat. "Insonparvarlik" yondashuvi tarafdorlari vositachilar, keng qamrovli maslahatlashuvlar va ekspertizalardan keng foydalanish orqali nizolashayotgan tomonlarning faol yaqinlashishini ta'kidlaydilar. Nihoyat, "boshqaruv" yondashuvi tarafdorlari muammoning yechimini qarama-qarshi tomonlar oldiga o'z pozitsiyalarini yaqinlashtiradigan, shu bilan birga o'z maqsadlariga erishish imkonini beradigan aniq vazifalarni belgilashda ko'rishadi.

Amalda, boshqaruv texnologiyalarini tanlash ko'p jihatdan nizolarni qarama-qarshilik rivojlanishining o'ziga xos bosqichi bilan belgilanadi, bu konfliktlarni boshqarish bosqichlarini aniqlash zarurligini ko'rsatadi.

Mojarolarni boshqarish bosqichlari birinchi navbatda qarama-qarshiliklarning tabiiy rivojlanish bosqichlari bilan belgilanishi kerak va shuning uchun mojaroning paydo bo'lishi, rivojlanishi va tugashi bosqichi uchun maxsus texnologiyalar talab qilinadi.

Konfliktli vaziyatlarni hal qilishning asosiy usullari va ulardagi xatti-harakatlarning tipik modellari K. Tomas tomonidan taklif qilingan sxema bo'yicha tavsiflanishi mumkin.

K.Tomas ziddiyatli vaziyatlarni hal qilishda yondashuvlarni ikkita asosiy turga ajratadi: oqilona va halokatli. Oqilona qarama-qarshilik oxir-oqibat muzokaralar jarayoni bilan tugaydi, agar muammo bo'lmasa, hech bo'lmaganda keskinlikning jiddiyligini "olib tashlaydi".

Muzokaralarda ta'sir ko'rsatish nuqtai nazaridan eng muvaffaqiyatli bo'lgan raqiblarning xatti-harakatlarining aralash ("moslashuvchan") strategiyasi: "ishonchli munosabatlarni rivojlantirish va shu bilan birga, maqsadlarga erishish". Amalda esa, ko'pincha zo'ravonlikning u yoki bu ko'rinishida qo'llanilishi bilan yakunlanadigan buzg'unchi mojarolarga duch kelishga to'g'ri keladi. Shuning uchun siyosiy nizolarni hal qilish usullari odatda ikki guruhga bo'linadi:

1) zo'ravonlik qo'llash bilan (urushlar, inqiloblar, turli to'ntarishlar, pogromlar, terroristik hujumlar va boshqalar);

2) zo'ravonliksiz harakatlar (muzokaralar, vositachilik, arbitraj va boshqalar).

Muammolarni hal qilishning kuch va quvvatsiz usullari nisbati statik emas. Sivilizatsiya rivojlanishi davomida u o'zgardi. Shunday qilib, G'arb jamiyatlari tarixida tinch vositalarning roli (masalan, muzokaralar) dastlab ahamiyatsiz bo'lib, faqat urush natijalarini yoki uning arafasida dunyoni qayta taqsimlashga urinishlar bilan chegaralangan. Endi vaziyat tubdan o'zgardi:

muzokaralar va boshqa zo'ravonliksiz usullar nizolarni boshqarishning eng muhim, ustuvor vositasidir.

Shunga qaramay, konflikt ishtirokchilari tomonidan zo'ravonlik usullari (birinchi navbatda, urushlar) qo'llanilishi davom etmoqda. Bugungi kun nuqtai nazaridan urushlarni adolatli va adolatsiz deb tasniflash yetarli emasligi aniq. Har qanday urush hal qilinmagan mojarolar natijasidir.

Ushbu siyosiy hodisa bir qator farqlovchi xususiyatlarga ega:

a) urush jamiyat holatining sifat jihatidan o'zgarishiga olib keladi (hokimiyatning markazlashuvi kuchayadi, siyosiy institutlarning rollari o'zgaradi.

b) urush maqsadlari konflikt maqsadlaridan kengroqdir.

Zamonaviy siyosatshunoslikda urushlarning juda xilma-xil tipologiyasi mavjud. Shunday qilib, frantsuz huquqshunosi J. Selle quyidagi tasnifni taklif qiladi:

1.Revizion urushlar, ya'ni "hokimiyat yoki huquqiy maqomning tabiatini o'zgartirishga qaratilgan urushlar.

2.Urush-duellar, ularning natijasi bahsda yuqoridan hukm sifatida ko'riladi.

3.Mavjud xalqaro tartibni tubdan o'zgartirishga olib keladigan inqilobiy urushlar.

4.Hukm urushlari, ya'ni bosqinchiga nisbatan hukmni ijro etish maqsadida olib boriladigan urushlar.

Shuningdek, terrorizmning ikki shakli mavjud: davlat terrori va muxolif terrorizm, ularning asosiy vositalari terrorchilik harakatlaridir. Bundan tashqari, maqsadlariga qarab, terrorizmni bir necha turlarga bo'lish mumkin: mafkuraviy, ijtimoiy, siyosiy yoki maqsadlarga erishishga qaratilgan

Zamonaviy sharoitda nizolarni tinch yo'l bilan hal qilish texnologiyasi dolzarb bo'lib qoladi. Mojaroli vaziyatlarni "olib tashlash" ning eng samarali usullari, birinchi navbatda, muzokaralardir. Yetakchi konfliktologlardan biri T. Shelling muzokaralarni konfliktning uzviy qismi deb hisoblaydi, agar uning boshqa vositalar bilan davom etishi butunlay umidsiz yoki foydasiz bo'lib qolsa, ularga "favqulodda chiqish" o'rni beriladi. R.Fisher va V.Urey muzokaralar olib borishning turli usullarini qayd etadilar :

yumshoq-raqiblar yon berishga tayyor bo'lganda;

qiyin-ular o'zlarining mutlaq g'alabalari uchun ekstremal pozitsiyani egallaganlarida va uchinchisi,

ular eng afzal deb hisoblaydilar: bu avvalgi ikkitasining xususiyatlarini birlashtiradi. Muzokaralarning bu yo'li "ishning mazmuniga qattiq yondashishni bildiradi, lekin muzokarachilar o'rtasidagi munosabatga yumshoq yondashishni ta'minlaydi".

Muzokaralar jarayoni nazariyasi allaqachon o'z tarixiga ega. Uning poydevorini bir yoqlama g'alabaga erishishga qaratgan T.Shelling qo'ydi. Keyinchalik G.Kan ("eskalatsiya konsepsiyasi"), Smoak, Blumfeld ("inqirozlarni boshqarish nazariyasi"), A.Rapoport, D.Singer va boshqalar kabi tahlilchilar muzokaralar jarayonida "o'yin qoidalari"ni ishlab chiqdilar. . Natijada muzokaralar jarayonining asosiy tamoyillari ishlab chiqildi:

1.Muhokama ishtirokchilari va muhokama qilinayotgan masalalarni farqlash.

2.E'tiborni manfaatlarga emas, balki muammolarga qaratish.

3. Muzokaralarning muvaffaqiyati mezoni har ikki tomon o'z zimmlariga olgan majburiyatlarning bajarilishi.

Konfliktologiya sohasidagi amerikalik mutaxassislardan biri J. Bo`rtonning ta'kidlashicha, nizolarni muzokaralar yo'li bilan hal qilish kanfliktdan ko'ra ko'proq ma'qulroq, chunki u keskinlik manbasini "yo'q qiladi". Shu bilan birga, muzokaralardagi qarama-qarshiliklarni to'liq hal qilish har doim ham mumkin emas. Bunday holda, nizolarni hal qilishning vositachilik va arbitraj kabi usullariga murojaat qilish tavsiya etiladi.

Mediatsiya - bu har ikki tomon uchun ijobiy bo'lgan yechimni ishlab chiqish uchun uchinchi, neytral tomonning muzokaralar jarayonida ishtirok etishi. Mediatsiya tartib-taomilining o'ziga xos tamoyillari mavjud bo'lib, ularning asosiylari betaraflik, xolislik, vakolat, axloq kabilardir. Mediatsiya siyosiy institut sifatida G'arbda muvaffaqiyatli qo'llaniladi, bu yerda vositachilik xizmatlarini ko'rsatadigan davlat va nodavlat xizmatlari yaratilgan. Ba'zi mamlakatlarda (masalan, Avstraliyada) ushbu profildagi mutaxassislar tayyorlanadi.

Haqiqiy hal qilingan konfliktning mezonlari K. Mitchell tomonidan taklif qilingan parametrlardir:

1) qaror konfliktning barcha ishtirokchilari tomonidan ham elita darajasida, ham omma darajasida qabul qilinadi;

2) uchinchi shaxs tomonidan shartnoma shartlarini saqlab qolishning hojati yo'q, ya'ni shartnomaning o'zi yetarli;

3) kelishuv barcha ishtirokchilar tomonidan ularga muvofiq qabul qilinadi o'z tizimlari va baholari halol, adolatli bo'ladi;

4) qaror "murosa" emas, chunki tomonlar o'z maqsadlarini qisman amalga oshirish bilan kifoyalanishlari shart emas;

5) bitim konflikt ishtirokchilari o'rtasida yangi, ijobiy munosabatlarni o'rnatadi;

6) ishtirokchilar hech qanday tashqi bosimsiz shartnoma shartlarini ixtiyoriy ravishda qabul qiladilar.

Mojarolarni hal qilish texnologiyasini tahlil qilishda eng muhim xulosa quyidagicha: umuman barcha jamiyatlarda va xususan kuch tuzilmalarida nizolarni "yo'q qilish" madaniyati endigina shakllana boshladi. Ushbu jarayonning asosini ushbu masala sohasidagi nazariy ishlanmalar tashkil etadi. Biroq, allaqachon yaratilgan va sinovdan o'tgan (hech bo'lmaganda G'arbda) usullarni amalga oshirishga qodir bo'lgan amaliyotchilar buni takidlaydi. Ko'rinib turibdiki, ushbu profildagi mutaxassislarni shakllantirish juda muhim va dolzarb masaladir.

XULOSA

Konfliktni hal qilish ob'ektiv vaziyatni o'zgartirish orqali ham, sub'ektiv, psixologik qayta qurish, urushayotgan tomonlar o'rtasida shakllangan vaziyatning sub'ektiv qiyofasini o'zgartirish orqali ham amalga oshiriladi. Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, ziddiyatni qisman yoki to'liq hal qilish mumkin. To'liq hal qilish nizoning ob'ektiv va sub'ektiv darajada tugashini, konfliktli vaziyatning butun qiyofasini tubdan qayta qurishni anglatadi. Bunda "dushman qiyofasi" "sherik obrazi"ga aylanadi, psixologik munosabat kurashi esa hamkorlikka yo'naltirilganlik o'rnini egallaydi. Mojaro qisman hal qilinganda, faqat tashqi mojaroning xulq-atvori o'zgaradi, ammo kuchli irodali, asosli dalillar yoki uchinchi tomonning sanksiyasi bilan cheklanib, qarama-qarshilikni davom ettirish uchun ichki rag'bat saqlanib qoladi.

REFERENCES

1. Abramov Y. Konflikt jarayoni // Kentavr. 1994 yil. No 4.
2. Gluxova AV Siyosiy mojarolar tipologiyasi. Voronej. 1.997.
3. Zdravomyslov A.G. Konflikt sotsiologlari. M., 1995.
4. Lebedeva M. M. Nizolarni siyosiy hal qilish. M., 1997.
5. Lawton A., Rose E. Davlat muassasalarida tashkil etish va boshqarish. M., 1993.
6. Ovrax G.P. Ijtimoiy va siyosiy ziddiyat nazariyasi. Vladivostok, 1996.
7. O'tish va falokatlar: ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish tajribasi / Ed. Yu. M. Osipova, I. N. Shurgalina. M., 1994.
8. Solovyov AI Davlat-ma'muriy sohadagi nizolar // Polis. 1997. No 4.
9. Shabrov O. Siyosiy boshqaruv: barqarorlik va taraqqiyot muammosi. M., 1997.
10. Uri U., Fisher R. Mag'lubiyatsiz kelishuv yoki muzokaralar yo'li. M., 1990.
11. Mojarolarni hal qilish: xulq-atvor fanlarining hissasi / Ed. C. Smit. Indiana, 1972.